

Др Сања Радовановић, доцент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду

ЗАСТАРЕЛОСТ ПОТРАЖИВАЊА НАКНАДА ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА КОЛЕКТИВНО ОСТВАРИВАЊЕ АУТОРСКОГ И СРОДНИХ ПРАВА¹

Сажетак: Предмет анализе овог рада јесте ишћање застарелости накнада организација за колективно остваривање ауторског и сродних права. Наиме, у систему ауторског и сродних права, могућности колективног остваривања представља један вид вршења права. Овај колективнишћ произлази из чињенице да је искоришћавање предмета заштитише ауторског и сродних права у савременом друшћву досћило размере које превазилазе могућностишћ аутора, односно ишћулара сродних права, као појединаца, да своја права врше самостјално. Сћога улоу својеврсног по-средника преузимају овлашћене организације за колективно остваривање, чија се улоа, сушћински, своди на убирање накнада. Будући да је реч о облигационом односу између организације и корисника, ишћање које се у пракси јавило, а сматрамо да није добило задовољавајући одговор, јесте ишћање у ком року застаревају поштраживања ових субјекташћ. У одсушћу изричитих законских прописа, одговор се мора поштражитишћ у сходној примени односних одредаба Закона о облигационим односима, чему је овај рад посветио нарочитишћ пажњу.

Кључне речи: застарелосћ, досћелосћ, доцња, ауторска накнада, посебна накнада

1. УВОД

Еволуција ауторског, односно сродних права (права интерпретатора, произвођача фонограма, права филмског продуцента (произвођача видеограма), произвођача емисије, произвођача базе података, права издавача) заснована је на техничко-технолошким претпоставкама искоришћавања

---

¹ Рад је посвећен пројекту „ТЕОРИЈСКИ И ПРАКТИЧНИ ПРОБЛЕМИ У СТВАРАЊУ И ПРИМЕНИ ПРАВА (ЕУ И СРБИЈА), који финансира Правни факултет у Новом Саду.

предмета заштите. Дигитализовани садржаји постају лако доступни кроз различите облике компјутерског умрежавања. Следствено, искоришћавање ауторских дела и предмета заштите сродним правима више није везано за посед физичког примерка дела. Самим тим, информацију, која је се налази у основи заштићеног објекта, у свом неизмењеном облику, истовремено може да користи неограничени број лица. Свако од њих, заправо, користи ауторско дело, или предмет сродноправне заштите, за шта се, по правилу, плаћа одговарајућа накнада титулару. Управо полазећи од ове „масовности“, тешко је замисливо да титулар права своја овлашћења врши самостално. Стога у систему ауторског и сродних права постоји могућност да титулар своја овлашћења остварује индивидуално или колективно, односно преко организације за колективно остваривање. Овај вид остваривања права се заправо своди на наплаћивање накнаде за искоришћавање дела, у име и за рачун аутора, односно титулара сродног права.

Када се овлашћења врше преко колективних организација, потоње се јављају у својству налогопримца, уговорног или законског,² који иступа у своје име, али за рачун титулара.³ Споља посматрано, однос потраживања настаје између колективних организација, као поверилаца, и корисника дела, као дужника. С обзиром на то да је реч о облигационом односу, права која из њега произлазе застаревају у одређеном року. Рок застарелости, међутим, није изричито одређен за ову врсту потраживања, ни Законом о ауторском и сродним правима, нити Законом о облигационим односима. Истина, Тарифом накнада СОКОЈ-а (Организација музичких аутора Србије) је прописан трогодишњи рок застарелости потраживања свих накнада које ова организација наплаћује.⁴ Међутим, у општим актима осталих организација (Организација произвођача фонограма Србије (ОФПС), Организација за колективно остваривање права интерпретатора (ПИ), Органи-

---

² Вид. Сања Радовановић, „Нека питања у вези са наплатом посебне накнаде у случају умножавања за приватне потребе“, *Правне и инфраструктурне основе за развој економије засноване на знању*, књига друга, Крагујевац, 2013, 181.

³ Уговор између титулара и организације за колективно остваривање је, заправо, уговор о комисиону, као посебна врста уговора о налогу.

⁴ Чл. 13 Тарифе накнада које наплаћује СОКОЈ – организација за заштиту ауторских музичких права – ТНС, *Службени гласник РС, бр. 117/2013*. Питање да ли рок застарелости мора да буде прописан искључиво законом или може било којим општим актом императивног карактера заслужује посебну пажњу. Поред општеприхваћеног схватања да рокове застарелости одређује искључиво закон, поједини аутори наводе да „рокове застарелости може да одреди само пропис (*иодвукао аутор*), и одређује их когентно.“ (цит. Владимир В. Водинелић, *Грађанско право – Увод у грађанско право и оштии део грађанског права*, Београд, 2012, 523). У овом раду нисмо желели да отварамо расправу о тој теми, а чињеница да наведена Тарифа, као општи акт једне колективне организације, такву одредбу садржи свакако није могла да буде игнорисана.

зација фотографских аутора (ОФА)), такву одредбу не налазимо. Стога нам се чини да ово важно питање оставља простора за различита тумачења у судској пракси. Из тих разлога, у овом раду ћемо настојати да сходном применом релевантних одредаба Закона о облигационим односима прецизирамо временску димензију потраживања накнада.

2. СУБЈЕКТИ ОБЛИГАЦИОНОГ ОДНОСА

Према Закону о ауторском и сродним правима, организација за колективно остваривање у своје име, а за рачун титулара закључује уговоре о неискључивом уступању имовинскоправних овлашћења и наплаћује накнаде од корисника.⁵ Јасно је да накнаде које се наплаћују овим путем припадају аутору, односно титулару сродног права. То значи да су они и изворни повериоци накнада. Ипак, будући да су титулари на искључив начин уступили овлашћења организацији, са практичног становишта, позицију повериоца има организација.

Однос титулара и организација је много сложенији него што се то на први поглед чини. Наиме, наплаћивање накнада не представља просто извршавање налога, већ напротив, организације за колективно остваривање имају значајну улогу у уређењу њиховог међусобног односа, али и односа са корисницима. Накнаде се наплаћују у износима који се обрачунавају управо према тарифама организација (не одређују се вољом титулара), а убрале накнаде се надаље распоређују опет према критеријумима које одређује организација, својим општим актима.

Дужницима накнаде сматрају се корисници заштићених дела. Имајући у виду организације за колективно остваривање које су регистроване у Србији, најзаступљенији корисници су различити угоститељски објекти⁶ (хотели, одмаралишта, ресторани, дискотеке, кафане, кафићи, ноћни клубови, итд.), организатори музичко-забавних приредби⁷ (нпр. музичко-plesна такмичења), забавних приредби (нпр. дочек Нове године, матурске вечери, свадбе), јавних манифестација (митинзи, спортски догађаји, итд.), али и позоришта, биоскопи, спортско-рекреативни центри, трговинске радње, и слично⁸. Дакле, углавном је реч о привредним субјектима, што може да има даљег утицаја на питање које одредбе о застарелости ће се сходно применити.

---

⁵ Чл. 153 ЗАСП

⁶ Тарифни број 2. ТНС

⁷ Тарифни број 1 ТНС

⁸ Тарифни број 3 ТНС

3. ПОТРАЖИВАЊА ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА КОЛЕКТИВНО ОСТВАРИВАЊЕ АУТОРСКОГ И СРОДНИХ ПРАВА

Организације за колективно остваривање, у оквиру своје делатности, убирају накнаде за коришћење предмета заштите са својих репертоара. Основ обавезе плаћања накнада је различит. Ради лакшег разумевања проблема, задржаћемо се на оним које припадају аутору, будући да је опсег ауторског права најшири, а на сродна права се аналогно примењују.

У првом реду, накнаде које организација убира јесу оне које аутору припадају на име вршења његовог искључивог субјективног права. Наиме, аутор, како је то већ речено, може да врши искључива овлашћења, односно убира накнаде за искоришћавање предмета заштите, индивидуално или колективно, путем овлашћених организација. За поједина овлашћења је Законом прописано да се могу вршити једино путем организација за колективно остваривање права.⁹ С друге стране, и за овлашћења која се могу вршити индивидуално, могуће је да титулар права повери организацији њихово вршење. Ово вршење се заправо своди на позитивни аспект субјективног права аутора (давање сагласности за искоришћавање и убирање накнаде, тј. на промет искључивих имовинских овлашћења).

Надаље, потраживања организација могу да обухватају и ауторске накнаде на које титулар има право по основу искоришћавања дела у оквиру ограничења ауторског права (тј. законских лиценци).¹⁰

На крају, организација је овлашћена да убира накнаде које титулару припадају по основу вршења одређених овлашћења релативноправног карактера. Ту се мисли на посебну накнаду и накнаду за давање на послугу. Када је реч о посебним накнадама, потребно је учинити одређене напомене. Наиме, право аутора на посебну накнаду не стоји у непосредној вези са вршењем права, већ се односи на обављање делатности којима се стварају услови за дозвољено искоришћавање дела. Тако, када се ауторско дело (књижевно, музичко, филмско, и др.) умножава за некомерцијалне потребе физичких лица, ауторско право је суспендовано.¹¹ Сагласност аутора није потребна, нити се за такво искоришћавање плаћа накнада. Међутим, имовински интерес аутора, односно титулара сродног права је заштићен увођењем права на посебну накнаду од увоза, односно продаје техничких уређаја и празних носача звука, слике и текста за које се оправдано може претпоставити да ће бити коришћени за такво умножавање.¹² Слична је си-

---

⁹ Чл. 150 Закона о ауторском и сродним правима – ЗАСП, *Службени гласник РС*, бр. 104/2009, 99/2011, 119/2012.

¹⁰ Чл. 55-57 ЗАСП

¹¹ Чл. 46 ЗАСП

¹² Чл. 39, 142, 146. ЗАСП

туација и у погледу накнада за давање дела на послугу. Корпус искључивих овлашћења не обухвата овај вид искоришћавања, али аутор може да убира накнаде од лица којима је делатност давање примерака дела на послугу (нпр. јавне библиотеке). Дакле, у оба случаја је реч о потраживању које извире из самог закона, односно о законској облигацији.

Разлика у погледу основа (уговор или закон) по којем се накнада наплаћује утиче и на природу потраживања организација за колективно остваривање ауторских права, иако су она (потраживања) споља посматрано, увек уговорне природе.

Наиме, редовни пут легалног коришћења ауторских дела и предмета сродноправне заштите јесте закључивање уговора о неискључивом уступању имовинских овлашћења аутора, односно титулара сродног права, са овлашћеном колективном организацијом. Исто је и у ситуацијама када корисник не пријави коришћење предмета заштите (односно не закључи уговор),¹³ односно када су предмет потраживања посебне накнаде. У првом случају се може сматрати да коришћење дела са репертоара организације представља конклюдентну сагласност корисника са општом понудом коју је организација дала за закључивање уговора о неискључивом уступању. Овај смели закључак намеће нам, између осталог, чињеница да организација мора да закључи уговор са сваким заинтересованим субјектом.¹⁴ Посебне накнаде корисници дугују по основу закона, али се и поводом ове обавезе закључује уговор са организацијом за колективно остваривање,¹⁵ којим се одређује износ накнаде, обавезе корисника у погледу подношења извештаја о чињеницама релевантним за опредељивање накнаде (нпр. број увезених примерака празних медијума, и сл.). При том, не смемо изгубити из вида чињеницу да је извор потоњих сâм закон, те обавеза плаћања постоји и када уговор није закључен.

4. ЗАСТАРЕЛОСТ

Према Закону о облигационим односима, застарелошћу престаје право захтевати испуњење обавезе.¹⁶ Премда у пракси не постоје проблеми у погледу тумачења ове одредбе, не сматрамо сувишним да на овом месту

¹³ У овим случајевима постоји казнена одговорност корисника према чл. 187. и 188. ЗАСП, те чл. 199. Кривичног законика, *Службени гласник РС*, бр. 108/2014.

¹⁴ Чл. 183 ЗАСП

¹⁵ Упор. Слободан Марковић, Душан Поповић, *Право интелектуалне својине*, Београд, 2013, 236.

¹⁶ Чл. 360 Закона о облигационим односима - ЗОО, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 и *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93).

прецизирамо њено значење. Наиме, поверилац чије је потраживање застарело може да покрене судски поступак ради принудног остваривања свог облигационог права¹⁷, али уколико дужник истакне приговор, његово застарело потраживање се не може принудно извршити.¹⁸ Супротно, уколико дужник обавезе не истакне приговор, поверилац чак може и да наплати своје потраживање принудним путем. Стога би најпрецизније било застарелост одредити као протек рока услед којег дужник стиче право на приговор, ради одбијања захтева повериоца.¹⁹ Наступањем застарелости се не гаси само право, већ се претвара у природну облигацију. Штавише, и законска одредба недвосмислено упућује на то да се поступак може покренути, чак и окончати у корист повериоца, уколико изостане приговор дужника.

Да би наступиле последице застарелости, потребно је да протекне одређено време од тренутка када је обавеза доспела. Стога ћемо се у даљој анализи задржати управо на одређењу ових релевантних момената: доспелости обавезе накнаде и времена потребног за наступање застарелости.

5. ДОСПЕЛОСТ НАКНАДЕ

Тренутак од којег поверилац има право да од дужника захтева испуњење обавезе, односно, у новчаним облигацијама, исплату новчаног износа означава се као доспелост. Од овог тренутка почињу да теку и рокови застарелости. Доспелост се одређује самим уговором којим настаје обавеза, али ако није изричито уговорено, доспелост наступа када из сврхе правног посла, његове природе и других околности то произлази. Уколико се ни на овај начин не може утврдити, доспелост наступа одмах по закључењу уговора, а дужник пропуштањем да испуни своју обавезу пада у доцњу.²⁰ С друге стране, ако поверилац не захтева принудно испуњење дужникове обавезе, време у којем се поверилац пасивно држи протиче у корист дужника, обезбеђујући му право на приговор застарелости.

Сходно чињеници да организација уговоре о неискључивом уступању закључује у форми уговора по приступу, на међусобне односе се примењују општи акти организација, односно тарифе накнада. Овим актима се прецизније регулишу обавезе корисника, начин обрачуна накнаде, време доспелости накнаде. У смислу потоњег, накнаде које наплаћује организација,

---

¹⁷ Упор. Душан Николић, *Увод у систем грађанској права*, Нови Сад, 2013, 245.

¹⁸ Вид. Владимир В. Водинелић, 521.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Чл. 324 ЗОО

како већ произлази и из Закона о ауторском праву и сродним правима,²¹ доспевају годишње. Још прецизније, обрачун се врши за календарску годину, па корисник има обавезу да плати накнаду 1. јануара наредне године.²² Међутим, општи акти колективних организација предвиђају обавезу плаћања ауторске накнаде и у току календарске године у којој је пријављено коришћење заштићених ауторских дела, односно предмета сродноправне заштите. Наведена обавеза реализује се, заправо, у форми аконтационих износа (јер коначни обрачун према утврђеним критеријумима следи тек на крају године). Рок за плаћање аконтационих износа се разликује од организације до организације, али и од облика искоришћавања за које се накнада наплаћује. Обично се одређује да се аконтациони износ има платити осам²³ или четрнаест дана²⁴ од дана пријема рачуна, и слично.

С обзиром на то да су рокови плаћања рачуна прецизно одређени, са аспекта застарелости потраживања поставља се питање да ли је дан означен у општим актима заправо тренутак доспелости од којег тече рок застарелости? Другим речима, да ли се за сваки аконтациони износ рачуна време потребно за застарелост?

Уколико имамо у виду одредбу Закона о облигационим односима, дужник пада у доцњу уколико не испуни обавезу у тренутку који је одређен уговором, или у тренутку када га поверилац позове да то учини. Стога наведено питање можемо да посматрамо и из другог угла: да ли колективна организација може, уколико корисник задоцни са испуњењем новчане обавезе по издатом и примљеном рачуну, да покрене судски поступак, ради принудне наплате или би се такав захтев сматрао преурањеним?

Иако није обухваћено анализом којом се овај рад бави, с обзиром на везу која постоји са питањем дужничке доцње у новчаним облигацијама, чини нам се потребним осврнути се и на могућност захтева законских затезних камата.

Судска пракса у овом питању није доследна. Тако, Привредни апелациони суд наводи да је „првостепени суд погрешно применио материјално право када је тужиоцу на износ главног дуга досудио затезну камату по стопи прописаној Законом о висини стопе затезне камате почев од датума који су на рачунима тужиоца означени као датуми доспелости... Тужилац у току поступка није доказао да је тужени рачуне примио пре достављања предлога за дозволу извршења... Сходно томе, Привредни апелациони суд

²¹ Чл. 171а, ст. 5 ЗАСП

²² Произлази из чл. 171а, ст. 5 ЗАСП

²³ Чл. 11 ТНС

²⁴ Чл. 8. Споразума о јединственој тарифи накнада за емитовање фонограма и на њима забележених интерпретација, *Службени гласник РС*, бр. 25/2014.

налази да је подношењем предлога за дозволу извршења тужилац позвао туженог да плати накнаду на име јавног саопштавања фонограма за 2008. годину, од ког датума му припада право на затезну камату.²⁵

Јасно је да Суд у овом спору наплату затезне камате везује за моменат доспелости, односно за тренутак који је тужилац истакао у свом захтеву. Ова одлука следи одговор Одељења Привредног апелационог суда на питање привредних судова од када тужилац има право на камату: „...ако између О.Ф.П.С. и корисника фонограма није закључен уговор о неискључивом уступању права на искоришћавање предмета заштите (рок за испуњење није одређен), тужени пада у доцњу када га поверилац позове да испуни обавезу...али поверилац нема право на законску затезну камату пре 1. јануара наредне године, без обзира на то када је фактура за текућу годину испостављена...уговором може бити предвиђено аконтационо плаћање или плаћање на рате, па дужник пада у доцњу када не испуни обавезе у уговореном року.”²⁶

Чини нам се да оваква судска пракса ипак захтева коментар. Најпре, нејасно је зашто Суд тренутак од којег обрачунава законску затезну камату раздваја од тренутка када је дужник пао у доцњу, будући да су ова два момента у непосредној вези већ на основу самог закона.²⁷

Надаље, оваквим вакуумом између доцње и права на затезну камату доводи се у питање и функција правичности примењених законских одредаба. Наиме, сходно овом тумачењу, корисник који је са искоришћавањем предмета заштите ауторског или сродног права почео пре закључивања уговора са колективном организацијом налази се у повољнијем положају, у грађанскоправном смислу. Он ће бити у обавези да плати законску затезну камату тек након што га организација за колективно остваривање позове да плати накнаду за коришћење дела, а корисник који је такав уговор благовремено закључио, од момента када је протекло предвиђено време за плаћање издатих рачуна. У потоњем случају, временски период за који се обрачунава камата је, по правилу, дужи.

Стога сматрамо да је коректнија одлука истог суда којом се право на затезну камату не признаје на аконтационе износе: „...Неоснована је жалба у делу у којем је одбијен тужбени захтев за камату до доспелости потраживања (односно на раније издате рачуне, прим. аут.), јер тужилац нема

²⁵ Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 4310/2010. од 3.2.2011., доступно у бази података ParagrafLex

²⁶ Одговори на питања привредних судова који су утврђени на седницама Одељења Привредног апелационог суда одржаним 9. и 10.11.2010. године, Судска пракса привредних судова – Билтен, бр. 3/2010.

²⁷ Чл. 277. ЗОО

право на камату пре истека календарске године за коју је накнада обрачуната.²⁸

Наведени закључак нам се намеће из саме природе овог новчаног давања. Наиме, аконтација или аванс представља делимично испуњење уговора,²⁹ а исказани износи на периодичним рачунима су само „оквирни“. Коначан износ новчане обавезе обрачунава се на крају календарске године за коју се накнада плаћа. Стога корисник и не може да буде у доцњи по појединачно издатом рачуну, јер своју коначну обавезу још увек не зна. Штавише, ни његова обавеза за период за који је рачун издат није коначна. Прецизније, плаћање по рачунима за одређени период године у току које се накнада плаћа не искључује тај период из коначног годишњег обрачуна.

У смислу наведеног, сматрамо да је тренутак доспелости накнаде коју наплаћују колективне организације за једну календарску годину 1. јануар наредне године, без обзира на чињеницу да ли је корисник са колективном организацијом закључио уговор или је обавеза накнаде утврђена у неком каснијем моменту (најчешће приликом редовне контроле потенцијалних корисника, коју врше колективне организације) или је, пак, настала на основу закона (као што је случај, примера ради, са посебним накнадама).

6. ВРЕМЕ ПОТРЕБНО ЗА ЗАСТАРЕЛОСТ

Застарелост наступа кад протекне законом одређено време, а тренутак од којег се оно рачуна јесте доспелост, о којој је претходно било речи. С обзиром на то да Законом о ауторском и сродним правима, као ни Законом о облигационим односима нису изричито одређени посебни рокови застарелости ових потраживања, поставља се питање да ли је могућа сходна примена одредаба о посебним роковима застарелости или се на питања застарелости накнада организација за колективно остваривање примењује општи, десетогодишњи рок.

У смислу наведеног, простор за примену посебних рокова из Закона о облигационим односима налазимо у одредбама о роковима застарелости повремених потраживања и потраживања из уговора у привреди, будући да су обвезници накнаде углавном привредни субјекти.

Пошто смо утврдили да накнаде организација за колективно остваривање доспевају годишње, сматрамо да је применљива одредба према којој ова застаревају за три године од сваког појединог давања,³⁰ осим ако је реч

---

²⁸ Пресуда Привредног апелационог суда, Пж 4729/12, од 03.04.2013. године.

²⁹ Вид. Јожеф Салма, *Облигационо право*, Нови Сад, 2007, 437.

³⁰ Чл. 372, ст. 1 ЗОО

о отплатама у оброцима и другим делимичним испуњењима,³¹ што је случај са аконтационим износима, односно износима исказаним по рачунима у току године за коју се накнада плаћа. Дакле, накнада се обрачунава на годишњем нивоу и доспева годишње, а аконтациони износи не представљају повремено давање за које тече посебни рок застарелости.

Могућност сходне примене краћих рокова застарелости на потраживања из уговора у привреди не произлази на очигледан начин из текста односне одредбе. Наиме, према Закону о облигационим односима, међусобна потраживања правних лица из уговора у промету робе и услуга, као и потраживање накнада за издатке учињене у вези са тим уговорима застаревају за три године.³²

Најпре, поставља се питање да ли се уговори о неискључивом уступању имовинскоправних овлашћења аутора, односно титулара сродних права могу сматрати уговорима у промету роба и услуга. Иако ово питање захтева дубљу анализу, на овом месту ћемо дати начелно афирмативни одговор. С обзиром на то да организација и корисник (када је он привредни субјект, а најчешће јесте) закључују уговор о неискључивом уступању ауторских, односно сродноправних овлашћења, односно о наплаћивању посебних накнада, у оквиру својих делатности, такав уговор јесте уговор у привреди, на који се односи наведена одредба закона. Међутим, законски текст сужава круг субјеката чија обавеза плаћања накнада застарева за три године само на кориснике који су правна лица. Дакле, дословно тумачење ове законске одредбе упућује на то да потраживања организација према корисницима - физичким лицима која се баве привредном делатношћу застаревају у општем року од десет година. На том становишту је и судска пракса која се ослања на правно схватање Вишег привредног суда у Београду: „...Краћи рок застарелости из ове одредбе не може се применити на друга лица – имаоце радњи или друге појединце који у виду регистрованог занимања обављају неку другу делатност, а која лица се појављују у споровима пред привредним судовима као странке у поступку. То што та лица закључују уговор у привреди сагласно члану 25. ст. 2. ЗОО и у спорним ситуацијама се појављују пред привредним судовима није од утицаја на примену материјално-правне одредбе у погледу застарелости потраживања...“³³

Свакако да се истицањем овог схватања настојало да се уједначи судска пракса у погледу примене трогодишњег рока застарелости на уговоре у привреди. Тај резултат је без сумње постигнут, будући да од тада не постоји ни једна судска одлука у којој се спорна законска одредба другачије

³¹ Чл. 372, ст. 2 ЗОО

³² Чл. 374, ст. 1 ЗОО

³³ Правно схватање Одељења за привредне спорове Вишег привредног суда у Београду од 25. марта 1996. године, Судска пракса привредних судова – Билтен бр. 2/96, 5.

тумачи. Ипак, не можемо да игноришемо чињеницу да је тиме истовремено угрожен основни принцип облигационог права, принцип равноправности страна у облигационим односима. Одступања од овог начела, истина, постоје, али су она прописана искључиво узимајући у обзир нужност ефикаснијег одвијања привредног промета³⁴. Тим пре није јасно због чега се стављају у различит положај субјекти који припадају истој сфери уговарања – сфери привредне делатности. У наведеном правном схватању Суд види аргументацију за овакав став у чињеници да су норме о застарелости императивне природе, због чега се „правним послом не може одредити дуже или краће време застарелости од оног које је одређено законом...“³⁵, те да се тиме поставља граница и судском тумачењу релевантних одредаба.

Мишљења смо да се Суд задржао на језичком тумачењу спорне одредбе, занемарујући њен смисао. Наиме, Законом о облигационим односима прописано је да се одредбе о уговорима примењују на све врсте уговора, осим ако за уговоре у привреди није изричито друкчије одређено.³⁶ Уговорима у привреди, пак, се сматрају уговори које предузећа и друга правна лице која обављају привредну делатност, као и имаоци радњи и други појединци који у виду регистрованог занимања обављају неку привредну делатност закључују међу собом у обављању делатности које сачињавају предмете њиховог пословања или су у вези са тим делатностима. Дакле, једино релевантно јесте питање да ли се уговор закључује у оквиру привредне делатности или не. Без значаја је да ли је привредни субјект физичко или правно лице. То је потпуно разумљиво уколико имамо у виду циљ којем је законодавац тежио: стварање услова за брже одвијање привредног саобраћаја, односно размену робе и услуга. Стога сматрамо да је и спорну одредбу, која је *lex specialis* у погледу застарелости потраживања из уговора, требало тумачити сагласно циљу због којег је она (али и друге одредбе исте природе) прописана. Тим пре нам се овај закључак намеће ако узмемо у обзир чињеницу да је разликовање физичког и правног лица као привредног субјекта усамљен пример у облигационим односима. У прилог наведеном говори и стварна надлежност привредних судова за све привредне субјекте (и физичка и правна лица) у споровима у којима се одлучује управо о међусобним односима из уговора закључених у оквиру њихове привредне делатности.³⁷ Дакле, у истом односу исти суд мора да примени различита правила. Истина, и у наведеном правном схватању се ова околност узима у обзир, али јој се не придаје потребни значај.

³⁴ Нпр. чл. 277, 329,374, 430, 481 и 482, 493,538,558,981,1004,

³⁵ Правно схватање Одељења за привредне спорове Вишег привредног суда у Београду од 25. марта 1996. године, Судска пракса привредних судова – Билтен бр. 2/96, 5.

³⁶ Чл. 25. ЗОО

³⁷ Чл. 25 Закона у уређењу судова, *Службени гласник РС*, бр. 101/2013.

7. ЗАКЉУЧАК

Рок застарелости потраживања накнада организација за колективно остваривање ауторског и сродних права није изричито одређен ни Законом о ауторском и сродним правима, нити Законом о облигационим односима. Стога је овај рад имао за циљ да определи временске границе захтева за принудно испуњење обавезе плаћања накнада титуларима ауторског, односно сродних права.

У том смислу, анализирана је правна природа ових потраживања, те њихова доспелост, које околности су релевантне за рачунање рокова застарелости. Сходно добијеним резултатима, који су у раду истакнути, примена одредбе о потраживањима из уговора у привреди, уз нужну критику судске праксе, наводи нас на закључак да накнаде организација застаревају у року од три године. Исти резултат даје и примена одредбе о повременим потраживањима за накнаде које своју обавезност црпе из самог закона. У оба случаја, трогодишњи рок се рачуна од 1. јануара наредне године, за годину у којој је обавеза настала. Аконтациони рачуни, који се корисницима издају у току године, представљају делимично испуњење обавезе, те доспевају заједно са коначно утврђеним износом.

*Sanja Radovanović, Ph.D., Assistant Professor
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad*

Obsolescence of Fees of Collective Society

Abstract: *The subject of analysis in this paper is the issue of obsolescence of fees of organizations for collective management of copyright and related rights. Namely, in the system of copyright and related rights, the possibility of collective management is one aspect of the exercise of rights. This collectivity stems from the fact that the exploitation of the subject of protection of copyright and related rights in modern society has reached level that exceed the capabilities of the author, or title holder of related rights as individuals to exercise their rights independently. Therefore, authorized organization for collective management, has a role to collect fees. Since it is an obligation between the user and the organization, the question that arose in practice, and we believe that has not received a satisfactory answer, is the question of obsolescence of claims within these entities. In the absence of express statutory regulations, the answer must be sought in analog application of the corresponding provisions of the Law on Obligations, which this paper is devoted special attention.*

Key words: *obsolescence, maturity, default, royalties, special compensation*

